

Apapọ awọn obinrin fun itẹsiwaju ni ifowosowọpọ pẹlu SIDA
sini pasẹ EQUALITY NOW fun imuṣe Eto Iwe MAPUTO.

ILEPA TI IGBEKALE NAN

Ilepa nla ti eto nan ni latifihan ni
gbogbo gberiko orile-ede BENIN
Iwe aṣẹ MAPUTO.

AWON AṢEYORI TI IGBEKALE NAN

- Ifihan obinrin geṣe bi ohun elo pataki ti idagbasoke ninu eḡbe oṣelu ;
- Awon obinrin ati oḍo nfi ife han si igbekale ilanan oṣelu ;
- Iwalaye onan orosiso larin obinrin fun igbekale eto ipinnu mimu ;
- Ikopa ti o munadoko ati daradara ti obinrin ati oḍo ni agbawi fun akoyawo ati gbigba
- Iwe ilanan MAPUTO je olokiki lori ayelujara ati aisinipo jake jado aye laarin awon agbegbe lati se igbega ti awon aidogbaa ti ikopa ninu ilanan iselu

NJE EMA IWE ILANAN MAPUTO ?

**ILANAN IWE AŞŞ AFRIKA TI AWỌN ẸTỌ OKUNRIN ATI
ENIYAN NI WAJU ẸTỌ OBINRIN**

ILANAN IWE AŞE AFRIKA TI ẸTỌ ỌKUNRIN ATI ENIYAN, NI ISOPO SI AWỌN ẸTỌ OBINRIN NI ORILẸ-EDE AFRIKA.

AWỌN IJOYE NINU IWE ILANAN YII:

Ni mumu ninu igbese 66 ti aṣe Afrika ti ẹtọ ọkunrin ati eniyan ngbekale iwasimuṣe iwe tabi adehun pataki ni akoko inilo lati fi han awon igbesile ati aṣe pelu ipade awon ijeye Afrika ti aṣe ni asikoni ni orile-ede ABEDA ni ilu Etiopi nipa awon aseyori ati imanran igbiman ijeye afrika ti ẹtọ ọkunrin ati eniyan fun igbesile iwe ẹtọ obinrin ti Afrika;

Igbese 2 ti aṣe Afrika ti ẹtọ ọkunrin ati eniyan nkosile gbogbo aisododo gege bi ipinya Ede, eya, iyato larin okunrin ati obinrin, iyato larin isin, iyato larin awo, ipinnu oṣelu ati bebelo;

Igbese 18 ti aṣe Afrika ti ẹtọ ọkunrin ati eniyan mbere lowo gbogbo awon ijeye lapapo ipare gbogbo aisododo si obinrin ati latije alaabo ẹtọ obinrin gege bi igbekale awon oro igbimon gbogbo agbaye pata;

Ani lati mon pe awon Igbese 60 ati 61 ti aṣe Afrika ti ẹtọ ọkunrin ati eniyan man gbogbo awon irinṣe gberiko ati agbaye ni waju ẹtọ ọkunrin ati awon igbekale afrika ni wiwakannan pelu awon ofin agbaye ninu ẹtọ ọkunrin ati eniyan gege bi ipinlese pataki todaju fun iwasimuṣe ati itumon iwe aṣe Afrika ;

Fun iranti pe awon ẹtọ obinrin di miman pelu idaniloju nipa gbogbo irinṣe agbaye pelu ẹtọ ọkunrin, awon majemu ẹtọ ilu ati ti ilu okere ni isopo si ẹtọ oro aje, awujo ati asa, apejo lori imukuro gbogbo iwa iyasoto si obinrin ati lionan yiyan iwe aṣe afrika ti ẹtọ ati ifihan ti awon omode miiran;

Fun iranti igbekale 1325 ti alumanran aabo ti awon orile-ede Ebo nipa awon ise ti obinrin ninu itesiwaju ti Alafia ati aabo;

Ni miman pe awon ẹtọ obinrin ati ise patakiru ninu idagbasoke di sisu ninu igbekale eto awon Ebo lori igberiko gbogbo ati idagbasoke, awon ẹtọ ọkunrin ati eniyan gbogbo ati idagbasoke eniyan;

Lori atosọ ti ipinlese ti itesiwaju jije kannan larin okunrin ati obinrin ti ifilele igbinman aṣe ti apapo afrika, ifowosowopo titun fun idagbasoke afrika, awon igbekale gbogbo ti nfi owoto ipinnu awon ijeye afrika fun idaniloju lilo awon obinrin fun idagbasoke Afrika gege bi asepo kannan;

Igbekale afrika, Daka ati Beijine ni igbani mpe gbogbo awon egbe ijeye ti o pinnu pataki lati fi si ojuṣe ati lati gbekale awon onan gidi fun ikakun awon ẹtọ obinrin lati pare gbogbo ohun ilodi si eya obinrin;

Ni miman işe pataki awon obinrin nipa itoju awon ohun igbega afrika to duro lori ipinleşe jije kannan, ti alafia, ti ominira, ti iyin pelu iranlowo;

Fifi s'okan awon igbekale ati awon irinşe agbegbe pelu ti igberiko fun nini ilepa lati pare gbogbo eto ohun ilodi si obinrin fun itesiwaju jije kannan larin okunrin ati obinrin;

Nipa atunşe aşe afrika ti eto okunrin ati gbogbo eniyan pelu ipinnu egbegeberu ijoye ati irinşe agbaya si eto okunrin fun ipare patapata gbogbo ašododo si obinrin, awon obinrin afrika tun nje nipa iya eto won;

Nini idaniloju pe gbogbo işesi ti nşe ilodi si igbesoke otito ti gbogbo idagbasoke obinrin ati ododo obinrin gbodo je gbigbede ati pipare;

Jije akoni imuduro itesiwaju imuşe aabo awon eto obinrin ni yiyonda ni jije ninu ekureşe eto won;

AWON IGBESE IWE AŞEYI:

IGBEŞE 1

AWON ITUMON

Ninu iwe igbekale yi, an mbo nipa:

- a) **Ofin tito**: Ofin tito apapo Afrika ;
- b) **Aşe Afrika**: Ashe Afrika ti eto okunrin ati eniyan gbogbo ;
- c) **Igbimon Afrika**: Igbimon Afrika awon eto okunrin ati eniyan gbogbo ;
- d) **Ipade**: Ipade awon ijoye apapo Afrika ;
- e) **Ašododo si obinrin**: Gbogbo ipinya ati işe iyato to duro lori eya obinrin fun ilepa si ašododo ni jije ninu ekureşe eto won ;
- f) **Ijoye**: Awon ijoye ninu iwe yii ;
- g) **Obinrin**: Gbogbo eniyan ti eya obinrin ;
- h) **NEPAD**: Ifowosowopo titun fun idagbasoke Afrika, ti a gbekale nipa ipade
- i) **Işesi buburu**: Awon iwa abi işe buburu to mba eto obinrin je, gege bi eto si iye, si iwosan, si ekoko ati si iyin ;
- j) **UA**: Egebe Afrika ;
- k) **Ogun si obinrin**: Awon işe tabi iwa tolefa opolopo ijiya fun obinrin ninu akoko alafia, ija ati ogun.

IGBESE 2

Iparẹ aìşododo si awọn obinrin

1. Awọn ijọye ja pẹlu gbogbo ọnan si aìşododo si obinrin nipa igbekalẹ ọnan to yẹ. Fun eyi ni, awọn ijọye pinnu lati :
  - a) Lati gbesinu igbelalẹ wọn, awọn ofin nipa ti ipinlẹşẹ jijẹ kannan larin Ọkunrin ati obinrin ati lati muwọn lo ;
  - b) Gbekalẹ ati lati gbewasi imuşẹ pẹlu idaniloju awọn ọnan toyẹ ni ti ofin fun ikọsilẹ aìşododo gbogbo si obinrin ati awọn işẹ buburu si iwosan ati iwalaye obinrin.
  - c) Gbeni pataki awọn ohùn obinrin nipa ipinnu mumu ni ti oşelu, ti ofin, ati awọn eto idagbasoke işẹ pẹlu gbogbo igbesẹ aiye ;
  - d) Mu awọn igbesẹ pataki ati rere fun iparẹ ninu awọn apa tabi awọn ibi ti aìşododo si ẹtọ obinrin tunjẹ ohun imuşẹ ;
  - e) Ran lẹwọ awọn eto agbegbe, ilu, igberiko ati agbaye ni imukuro gbogbo awọn aìşododo si obinrin.
2. Awọn ijọye pinnu lati yipada awọn omuràn ati iwa ti obinrin ati ọkunrin pẹlu ẹkọ ijọba nipa igbekalẹ awọn ọnan iroyin, ẹkọ ati ikede fun imukuro gbogbo işẹ buburu ti ibilẹ pẹlu işẹ to duro lori ero kikereju abi gigaju larin obinrin ati ọkunrin.

IGBESE 3

Ẹto si iyin

- 1- Ggbogbo obinrin ni ẹtọ fun apanle iyin si eniyan, lati paman aabo ẹtọ eniyan jijẹ rẹ.
- 2- Gbogbo obinrin ni ẹtọ fun apanle eniyan jijẹ rẹ ati fun ominira idagbasoke ararẹ.
- 3- Awọn ijọye gbekalẹ awọn ọnan toyẹ fun ikọsilẹ gbogbo ilodi si ẹtọ obinrin.
- 4- Awọn ijọye bekalẹ awọn ọnan lati muduro aabo ẹto obinrin fun apanle iyin rẹ ati aabo rẹ lati kọsilẹ aìşododo gbogbo, pataki si ti ibalopo ati ọrọ.

IGBESE 4

Ẹto si igbesi aye, iduroşinşin ati aabo

1. Gbogbo obinrin ni ẹtọ lati bọwọ fun igbesi aye rẹ, iduroşinşin ti ara rẹ ati aabo aniyan rẹ. Gbogbo awọn ọnan ilokilo, ijiya tabi itoju gbọdo jẹ ikọsilẹ.
2. Awọn ijọye pinnu lati mu igbesẹ gidi to munandoko lati :
  - a) Gbesoke awọn ofin to kọsilẹ gbogbo aìşododo si obinrin, pẹlu ibalopo aifẹ tabi ti a fi agbara mu boya ni kọkọ tabi ni gbangba ;
  - b) Gbesoke gbogbo ofin, ilana ijọba, awujọ, eto ọrọ ati igbesẹ miran pẹlu wiwo lati denan ifipajẹ ati parẹ gbogbo aìşododo si obinrin ;

- c) Şe idanimọ awọn idi ati abajade ti awọn aişododo si obinrin ati lati gbe igbese ti o ye lati şe idiwọ ati ipare wọn;
- d) Gbesoke ni igbega eto ekọ alafia nipase ekọ ati awọn eto ibaraenisoro awujo pelu wiwo lati pare awọn eroja ti o wa ninu igbagbo asa ati ti ifalokan, awọn ise ati adase ti o şe ofin ati mu ki ifarada iteramoşe ati ifarada aişododo si awọn obinrin şe ;
- e) Fi ipa mu awọn ti o ni iwa aişododo si obinrin ati lati gbe awọn eto kale fun imularada wọn;
- f) Şeto awọn ilana ati awọn işe wiwole lati rii daju alaye, işodi isanpada ti o munadoko fun awọn obinrin si iwa aişododo ;
- g) Şe idiwọ ti gbigbe kakiri awọn obinrin, şe idajo awọn elşeşe ti gbigbe kakiri yii ati idaabobo awọn obinrin ti o farahan julọ si eewu yii
- h) Kọsilẹ gbogbo awọn işoogun tabi imọ-jinlẹ lori awọn obinrin laisi aşe ifunni wọn ;
- i) Gbekale awọn ohun elo ati orisun miiran fun imuşe ati ibojuwọ awọn işe ti o ni idojuko lati denan iwa aişododo si obinrin je ;
- j) Rii daju pe, ni awọn orile-ede nibiti o tun wa, a ko fi ofin de iku lori awọn aboyun tabi awọn omọ-omu ;
- k) Rii daju pe, obinrin ati okunrin ni iraye dogba si ilanan ipinnu ipo اساسala ati pe awọn obinrin اساسala gbadun igbadun kikun ati awọn anfani ti o ni eri labẹ ofin اساسala agbaye pelu idanimọ awọn iwe aşe wọn ati iwe miiran.

IGBESE 5

Imukuro awọn işe ipalara

Awọn ijeye kọsilẹ gbogbo işe ipalara si eto eniyan ati ti obinrin pelu awọn eyii ti o tako ti ipolowo agbaye. Awọn ijeye gba gbogbo ofin ati igbese miiran lati pa awọn işe wonyi run ati ni pataki lati :

- a) Şe akiyesi gbogbo awọn agbegbe ti awujo lori awọn işe ipalara nipase eto gege bi eto ekọ alailegbe ati aije pelu ibaraenisoro ;
- b) Kọsilẹ nipase igbese isofin pelu ijẹni niya gbogbo abe arabinrin, ireje a ti oogun ti abuku obinrin pelu gbogbo awọn iwa ipalara miiran ;
- c) Pese atileyin ti o ye fun awọn olufaragba işe ipalara nipa fi fun wọn pelu işe ipile gege bi işe ilera, iranlowo ofin ati idajo, imanran, abojuto to pewon bii ikekọ ojogbon lati je ki wọn şe itoju ara wọn ;
- d) Daabobo awọn obinrin ti o ni eewu ti jije işe ipalara tabi gbogbo awọn iwa-ipa miiran, ilokulo ati ifarada.

IGBESE 6

Igbeyawo

Awon ijeye rii daju pe okunrin ati obinrin gbadun awon ototo dogba ati pe won ka wongege bi alabasisepo dogba ninu igbeyawo. Ni eleyi, awon ijeye gba igbese isofin ti o ye lati rii daju pe :

- a) Ko si igbeyawo ti a pari laisi ifunni ni kikun ati ife awon mejeeji ;
- b) Ojo ori ti igbeyawo kere fun omobirin je odun mejidinlogun (18) ;
- c) Ilobinrin kan ni iwuri bi onan igbeyawo ti o fe juloo. Awon ototo obinrin ninu igbeyawo ati laarin ebi pelu awon ibatan igbeyawo pupo ni a daabobo ati toju ;
- d) Gbogbo igbeyawo ni lati mo ni ofin gbodo je kiko ati ni iforukosile ni ibamu pelu ofin orile-ede ;
- e) Awon tokotaya mejeji yan nipase adehun ijoba igbeyawo won ati ibi ibugbe won ;
- f) Obinrin to ni oko ni ototo lati toju oruko re, lati lo bi ose wuu loto tabi ni apapo pelu ti oko re ;
- g) Obinrin to ni oko ni ototo lati gbe orile-ede re duro ati lati gba orile-ede oko re ;
- h) Awon obinrin ni ototo kannan pelu okunrin nipa orile-ede ti awon omoo labe ipese ilodi ninu awon ofin orile-ede ati awon ibeere aabo orile-ede ;
- i) Obinrin ati okunrin se alabapin ni apapo si aabo awon ire ebi ati si oko awon omoo won ;
- j) Lakoko igbeyawo, obinrin ni ototo lati gba ohun-ini re, lati sakoso re pelu ominira.

IGBESE 7

Ipinya ara, ikosile ati fifagile igbeyawo

Awon ijeye se adehun lati gba awon onan to ye ki okunrin ati obinrin gbadun ototo kannan ni igba ipinya ara, ikosile ati fifagile igbeyawo. Ni eyi ni, won rii daju pe :

- a) Ipinya ara, ikosile ati fifagile igbeyawo gbodo je nipase awon onan idajo ;
- b) Okunrin ati obinrin ni ototo kannan lati bere fun ipinya ara, ikosile tabi fifagile igbeyawo ;
- c) Ninu isele ti ikosile, ifagile igbeyawo tabi ipinya labe ofin, obinrin ati okunrin ni ototo ati ojuse afehinti si awon omoo won. Ni eyikeyi isele, isoro akoko ni lati daabobo awon ire dara juloo ti omoo won ;
- d) Ninu isele ipinya ara, ikosile tabi ifagile igbeyawo, obinrin ati okunrin ni ototo si ipin isedede to wopo ti o gba lakoko igbeyawo.

IGBESE 8

Iraye si idajo ati aabo to dogba niwaju ofin

Obinrin ati okunrin ni eto dogba niwaju ofin ati gbadun eto lati ni aabo ati ere to dogba. Awon ijeye gba gbogbo igbese ti o ye lati rii daju :

- a) Iraye to munadoko fun awon obinrin si iranlowo ofin ati ilanan idajo pelu awon ise ;
- b) Atileyin fun ipinlese ti igberiko ati agbegbe, ti orile-ede, ati ti agbaye ni ifokansi ni fifun awon obinrin ni iraye si iranlowo ati ise labe ofin ;
- c) Dida eto ekoto pe deede ati eya miiran ti o ye lati se afiyesi pataki si obinrin ati ni imoran gbogbo awon ipele ti awujo si awon eto obinrin ;
- d) Ikekoto ti awon ara agbofinro ni gbogbo awon ipele lati tumo daradara ati lo eto dogba laarin awon okunrin ati obinrin ;
- e) Oniduro deede ti awon obinrin ni awon ile-ejo, adajo ati awon ile-ofin ;
- f) Atunse ti awon ofin ati ise iyasoto lati se igbega ati aabo awon eto obinrin.

IGBESE 9

Eto lati kopa ninu ilanan iselu ati sese ipinnu

1. Awon ijeye se ise rere kan pato lati se agbega isakoso ipin dogba si awon obinrin ni igbesi aye iselu ti orile-ede won nipase ise idaniloju ati ofin orile-ede ati awon igbese miiran lati rii daju pe :

- a) Awon obinrin kopa ninu gbogbo idibo laisi iyato kankan ;
  - b) Awon obinrin ni asaju lori ipile deede pelu awon okunrin ati ni gbogbo ipele ninu ilanan idibo ;
  - c) Awon obinrin je alabasisepo dogba ti awon okunrin ni gbogbo ipele ni agbekale ati imuse eto imulo idagbasoke ilu ;
3. Awon ijeye rii daju pe oniduro po si ti o munadoko ati ikopa ti okunrin ni gbogbo ipele ti sese ipinnu.

IGBESE 10

Eto si alaafia

1. Awon obinrin ni eto si igbesi aye alaafia ati eto lati kopa ninu igbega itoju alaafia.
2. Awon ijeye gba gbogbo igbese ti o ye lati rii daju pe ikopa po si ti awon obinrin si :
  - a) Ekoto alaafia ati asa ti eto alaafia ;
  - b) Awon ilanan fun idena isakoso ati ipinnu awon rogbodyan ni gberiko ti orile-ede, agbegbe ati ipele kariaye ;

- c) Agbegbe orileḗ-ede ti ilẹ ati ti kariaye awọn ilanan ṣiṣe ipinnu lati se iṣeduro ti ara, ti emi, awujọ ati aabo ofin ti awọn اساسالا, awọn apadabọ ati awọn eniyan ti a fipaṣinipo, ni pataki awọn obinrin ;
  - d) Ni gbogbo ipele ti ilana iṣakoso ti ibudo ati ibi aabo miiran fun awọn oluwadi ibi aabo, awọn اساسالا, awọn apadabọ ati awọn eniyan ti a fipaṣinipo, ni pataki awọn obinrin,
  - e) Ni gbogbo aaye ti gbigbero agbekale ati imuse ti atunko eto ifiweranse ati ti imularada,
3. Awọn ijeye n mu awọn igbese ti o ye lati dinku inawo ologun ni pataki fun anfani idagbasoke awujọ lapapọ ati ilosiwaju obinrin ni pataki.

IGBESE 11

Aabo awọn obinrin ni ogun ihamora

1. Awọn egbe ijeye se adehun lati bowo ati rii daju ibowo fun ofin omo eniyan lagbaya ti o wulo ni ipo ti rogbodyan ihamora ti o kan olugbe, pataki awọn obinrin.
2. Awọn ijeye gbodo ni ibamu pelu adehun won labẹ ofin omo eniyan kakiri aye daabobo awọn alagbada pelu awọn obinrin ni isele ti rogbodyan ologun laibikita olugbe ti won je.
3. Awọn orileḗ-ede se adehun lati daabobo awọn oluwadi ibi aabo awọn obinrin, awọn اساسالا, awọn apadabọ tabi awọn obinrin ti a fipaṣinipo kuro ninu gbogbo iwa-ipa, ifipabaniloṣo ati awọn onan miiran ti ilokulo ibalopo ati lati rii daju pe iru iwa-ipa yii ni a ka si ese ogun, ipa eya run tabi awọn odaran si eniyan ati pe awọn irufin beje ni a mu wa si idajo niwaju ile-ejo to ni oye.
4. Awọn ijeye gba gbogbo igbese to se pataki lati rii daju pe ko si awọn omode, paapaa awọn omobirin ti o wa labẹ odun 18 to kopa ninu awọn ija ati ni pataki pe ko si omo ti a ko sinu ogun.

IGBESE 12

Eto si eko ati si ikeko

1. Awọn ijeye mu gbogbo igbese ti o ye lati :
  - a) Paare gbogbo iwa iyasoto si obinrin ati iri anfani dogba ati iraye si eto eko ati ikeko ;
  - b) Yokuro gbogbo aburu ti o mu ki iyasoto yii duro ninu iwe oro, awọn eto eko ati olugbohun soke ;

- c) Daabobo awon obinrin, pataki awon omobirin lodi si gbogbo iwa ibaje, pelu ibalopo ni ile-iwe ati awon idasile miiran ijani ni iya lodi si awon oluse ise wonyi ;
- d) Pese anfani gege bi imoran ati ise imularada fun awon obinrin ti o ni ipalara ti ilokulo ati ibalopo ;
- e) Sepo iwon ako-abo ati eto eto omole eniyan ni gbogbo ipele ti awon eto eto oko ile-iwe pelu ikeko awon oluko ;

2. Awon ijeye mu awon igbese toja pato si :

- a) Igbega si imowe awon obinrin ;
- b) Igbega eto-okoko ati ikeko ti obinrin ni gbogbo ipele ati ni gbogbo awon aka ni pataki ni aaye ti imole-ijinle ati imole- ero ;
- c) Igbega iforukosile ati idaduro ti awon omobirin ni ile-iwe ati ile-ise ikeko miiran pelu iseto fun awon omobirin ti o fi ile-iwe silo ni kekere.

IGBESE 13

Awon eto eto-okoko ati aabo awujo

Awon ijeye gba ati se ofin ati igbese miiran ti o ni ifokansi fun awon obinrin ni awon aye dogba ni ise, ilosiwaju ise ati iraye si eto-ise miiran. Ni opin yii, won se lati :

- a) Se igbega isedede ni iraye si ise ;
- b) Se igbega si eto lati sanwo dogba fun okunrin ati obinrin fun ise ti iye kannan ;
- c) Rii daju pe akoyawo ni igbanisise, igbega ati itusile ti awon obinrin dojuko ijani niya ibalopo ni ibi ise ;
- d) Se onigbowo fun awon obinrin ni ominira lati yan ise won ati lati daabobo won lodi si ilokulo tabi irufin nipase awon agbanisise won ati nipase awon eto ipinle won ti o di mimole ninu iseduro apejo ofin ati ilanan ni ipa ;
- e) Seda awon ipo lati se igbega ati atileyin awon isowo ati ise eto-okoko ti obinrin pataki ni aka alaye ;
- f) Seda eto aabo ati aseduro awujo fun awon obinrin ti n sise ni aka airotele ati se akiyesi won, ki won fun ifaramo re ;
- g) Seto ojo ori ti o kere juloo fun ise, se idiwu ise awon omole labo ojo-ori yii, dojuko gbogbo iwa ibaje ti awon omole, ni pataki awon omobirin ;
- h) Mu awon igbese ti o ye lati fi iye si ise ile awon obinrin ;
- i) Se onigbowo obinrin ni isaju ati lehin fun isanwo asiko ibimole ni awon aka ikoko ati ilu ;
- j) Rii daju dogba ni owo-ori ti awon obinrin ati okunrin ;

- k) Şe akiyesi pe awon oşişe obinrin ni eto lati ni anfani kannan gege bi awon ti a fun awon oşişe okunrin ni ojurerere fun oko ati aya won ;
- l) Şe akiyesi ojuşe akoko ti awon obi mejeeji fun eto-eko ati idagbasoke awon omowon, ni ojuşe keji işe awujo kan eyiti ipinle ati aladani ni lati şe ;
- m) Mu awon ofin ati ilanan işe deede lati dojukoko ilokulo tabi lilo awon obinrin fun awon idi ti ipolowo ipalopo iwokuwo tabi ni mumu iyin won kere.

IGBESE 14

Eto si ilera ati işakoso awon işe ibisi

1. Awon ijeye bowo ati gbega eto ilera awon obinrin pelu ibalopo ati ilera ibisi. Awon eto wonyi pelu :
  - a) Eto lati lo işakoso lori irinyin won ;
  - b) Eto lati pinnu lori alaboyun won iye omowon ati aye ibi ;
  - c) Ominira lati yan onan oyun ;
  - d) Eto si aabo araeni ati lati ni aabo lodi si akoran ti a tan kaakiri nipa ibalopo pelu VIH/ SIDA ;
  - e) Eto lati wa ni alaye nipa ipo ilera won ati ti ilanan ti alabaşisepo won ni pataki ni awon işele ti akoran ti a tan kaakiri nipa ibalopo pelu VIH/ SIDA ati awon iranlowo ni ibamu pelu ilanan ati işe ti a mo kariaye ;
  - f) Eto si eto ebi ;

2. Awon ijeye mu gbogbo igbese ti o ye si :
  - a) Iwodaju obinrin si işe ilera to peye ni awon idiyele ifarada ati ni awon onan to jinna pelu alaye eto-eko ati ti ibaraenisoro fun obinrin, paapaa awon ti ngbe ni igberiko ;
  - b) Ipese fun obinrin pelu işe işaaju ati ifiweranşe awon onunje nigba oyun ati lati tunşe awon to ti wa tele ;
  - c) Idaabobo awon eto ibisi ti obinrin, ni pataki nipase ase fun işeyun ni aabo, ni awon onan ti ikolu ibalopo, ifipabanilopo, ati nigbati aboyun ba fi eewu ati ilera ti ara ti iya tabi igbese aye iya tabi ti omowon inu oyun.

IGBESE 15

Eto si aabo onunje

Awon ijeye şe onigbowo awon obinrin fun eto ti iraye si ilera ati onunje to peye. Si opin yii, won mu igbese to şe pataki si :

- a) Rii daju pe awon obinrin ni iraye si omi mimu, awon orisun agbara ile, ile ati awon onan sise iselopo fun ipese ounjẹ ;
- b) Fi idi ipese ati awon onan ipamọ lati rii daju aabo ounjẹ fun awon obinrin.

IGBESE 16

Eto si ile to peye

Awon obinrin ni eto kannan bi awon okunrin lati wole si ile ati awon ipo gbigbe itewogba ni agbegbe ilera. Ni ipari yii, awon ijoye rii daju pe awon obinrin laibikita ipo igbeyawo won ni iraye si ile ti o peye.

IGBESE 17

Eto si agbegbe asa ti o dara

1. Awon obinrin ni eto lati gbe ni agbegbe asa ti o dara ati lati kopa ninu sise ipinnu awon ilanan asa ni gbogbo awon ipele.
2. Awon ijoye mu gbogbo igbese ti o ye lati tileyin ikopa obinrin fun idagbasoke awon ilanan asa ni gbogbo ipele.

IGBESE 18

Eto si ayika ti o ni ilera ati didara

1. Awon obinrin ni eto lati gbe agbegbe ilera ati gbigbe laaye.
2. Awon ijoye gbe igbese to se pataki si :
  - a) Rii daju ikopa ti o tobi julọ ti awon obinrin ninu sise isakoso ati itoju ayika ati ni lilo idajo ti awon ohun alumoni ni gbogbo awon ipele ;
  - b) Se iwadi awon orisun agbara titun ati sodotun awon imo- ero ti o ye pelu awon imo-ero alaye fun irorun iraye si isakoso awon obinrin ;
  - c) Gbega idaabobo idagbasoke ti imo awon obinrin ni aaye imo-ero abinibi ;
  - d) Fi ofin si isakoso sise ibi ipamọ ati didamu awon egin ile ;
  - e) Rii daju pe awon ajohunse ti o ye ni a pade fun itoju gbigbe oko ati isonu egin majele.

IGBESE 19

Eto si idagbasoke alagbero

Awon obinrin ni eto lati gbadu ni kikun eto won si idagbasoke alagbero. Ni eleyi, awon ijoye gba gbogbo igbese ti o ye si :

- a) Safihan irufe aabo si ilanan igbimo idagbasoke orile-ede ;
- b) Rii daju pe ikopa ti awon obinrin ni gbogbo awon ipele ti apere sise ipinnu imuse ati imo ilanan ati eto idagbasoke ;
- c) Se agbewole iraye si awon obinrin ati isakoso awon ohun elo ti n selopogege bi ile ati iseduro eto won si ohun-ini ;
- d) Se igbega iraye si awon obinrin fun iyaawo, ikeko, idagbasoke awon ogbon ati awon ise itesiwaju ni igberiko ilu lati le fun won ni ipo igbe to dara julọ ati lati dinku ipele iyaa won ;
- e) Se akiyesi awon ifihan idagbasoke eniyan ni pato si awon obinrin ni agbekale eto imulo idagbasoke ;
- f) Rii daju pe awon ipa odi ati imuse ti isowo eto imulo ati eto-orọ di dindinku fun awon obinrin ;

IGBESE 20

Eto opo

Awon ijoye gbe igbese ti o ye labẹ ofin lati rii daju pe awon opo gbadun gbogbo eto eniyan, nipa sise awon ipese wonyi :

- a) Opo ko ni iteriba si eyikeyi iwa aitọ tabi ti ipanju ;
- b) Lẹhin iku, opo di ni adase alabojuto awon omọ re, ayafi ti eyi ba tako awon anfani ati ilera awon omọ won;
- c) Opo ni eto lati fe okunrin miran ti o yan nipa ife re ;

IGBESE 21

Ogun opo

1. Opo ni eto si ipin ti o dogba ni ile-ini ti ohun-ini oko re. O tun ni eto ohunkohun nipa ijoba igbeyawo lati tesiwaju ati lati gbe ni ile oko re ninu isele igbeyawo. O tun ni eto si ibigbe yii ti o je tire tabi ti ati jogun fun.
2. Gege bi okunrin, awon obinrin ni eto ni ipin ti o ye lati jogun ohun-ini lati odo obi won.

IGBESE 22

Aabo pataki fun awon obinrin agbalagba

Awon ijeye se lati :

- a) Rii daju aabo awon obinrin agbalagba ati se igbese kan pato ni ibatan si awon iwulo ti ara won, eto-oro ti eniyan ati ti iraye si ise pelu ikeko ise ;
- b) Pese fun awon obinrin agbalagba aabo ati iyin to lodi si iwa-ipa pelu ibalopo tabi iyasoto to duro lori ojo ori;

IGBESE 23

Aabo pataki fun awon obinrin alaini ese

Awon egbe ijeye se adehun si :

- a) Iri daju aabo awon obinrin alaini ese, ni pataki nipa igbekale awon igbese pato ni ibantan si iwulo ara, eto-oro ati awujo lati dero iraye si ise, ikeko ati ikopa won ninu sese ipinnu ;
- b) Iri daju aabo awon obinrin alaini ese ti o ni idibaje lodi si iwa-ipa pelu ilokulo ibalopo ati iyasoto ti o da lori ailera ati se idaniloju eto won lati toju pelu ola ;

IGBESE 24

Aabo pataki fun awon obinrin ti o wa ninu iponju

Awon ijeye se adehun si :

- a) Iridaju aabo obinrin talaka, awon olori ile. Awon obinrin gba latodo awon eniyan ti o yasoto ati se iseduro fun ilana ti o baamu si ipo won pelu ibatan si iwulo ti ara, ti eto-aje ati awujo ;
- b) Iri daju aabo awon obinrin ti a fi sinu tubu ni ipo oyun ati lati toju awon eto won pelu iyin.

IGBESE 25

Atunse

Awon ijeye se adehun si :

- a) Nipa iwe ilanan yii awon ijeye se onigbowo atunse ti o ye fun eyikeyi obinrin tii eto ati ominira re je ikosile;
- b) Iri daju pe awon atunse ni ipinnu nipase adajo to lagbara, isakoso ti alase isofin tabi nipase eyikeyi alase to ni agbara miiran ti ofin.

IGBESE 26

Imuṣe ati ibojuwo

1. Awon ijeye rii daju pe imuṣe ilanan yii ni ipele ti orile-ede ati ṣafikun ninu awon ijabo igbagbogbo ti won gbekale ni ibamu pelu ofin abala 62 ti Iwe-aṣe Afrika, awon itokasi lori isofin tabi igbese miiran ti won ti mu fun imuṣe kikun ti awon eto ti a mo ninu iwe ilanan yii.
2. Awon ijeye se adehun lati gba gbogbo igbese to se pataki ati lati pin isuna deede awon orisun miiran fun imuṣe imunadoko ti awon eto ti a mo ninu ilanan yii.

IGBESE 27

Itumo

Ile-ejo ile Afrika ti eto okunrin ati eniyan ni oye lati man awon ariyanjiyan lati se itumo iwe ilanan yii nipa inu ohun elo re tabi imuṣe re.

IGBESE 28

Ibuwolu, afowosi ati gbigba

1. Ilanan yii je koko-oro si ibuwolu ati ifowosi nipase awon ijeye ati gbigba wole ni ibamu ilanan ara won.
2. Awon ohun elo ti ifowosi tabi gbigba wole ni afi pamo pelu Alaga igbimo ile Afrika.

IGBESE 29

Ibosinu agbara

1. Iwe ilanan yii wole agbara ogbon (30) ojo lehin igbekale ohun elo kedogun (15eme) ti ifowosi.
2. Pelu iyi si ipinle koṣokan ti o farama iwe ilanan yii lehin itesi re sinu ipa ilanan nan yoo wonu ipa ni ojo ti idogo nipase ipinle ti a so ni ohun-elo gbigba re
3. Alaga igbimo ile Afrika yoo so fun awon ipinle egbe ti isokan afrika ti itesi sinu ilanan yii.

IGBESE 30

Atunse ati atunyewo

1. Eyikeyi ijeye le fi igbero fun atunse tabi atunyewo ti ilanan yii.
2. Awon atunse tabi atunyewo ti a dabaa ni a fi sila ni kiko si alaga igbimo apapo afrika ti o so won si egbe ijeye laarin ogbon(30) ojo ti gbigba won.

3. Apejọ ti olori ilu ati ijọba lehin ero ti igbimọ ile afrika se ayewo igbero wonyi laarin akoko odun kan lehin ifitonileti won si awon egbe ijoye ni ibamu pelu apa keji ti nkan yii.
4. Awon igbero fun atunse tabi atunyewo ni agba nipase apejọ ti olori ilu ati ijọba opo to rorun.
5. Atunse naa wo nu agbara fun egbe ijoye kọkan ti o gba ni ogbon (30) ojo lehin gbigba nipase adari ti igbimọ apapo afrika ti ifitonileti gbigba yii.

IGBESE 31

Ipo iwe ilanan yii

Ko si ipese ti ilanan yii to ni ipa lori ipese anfani die si eto obinrin ti o wa ninu ofin orilede ti ilu tabi ni eyikeyi agbegbe miiran ati apejọ ile tabi ti kariaye pelu adehun ti owulo ni ilu re.

IGBESE 32

Ipese iyipada

Ni isunmotosi idasile ti ile-ejo afrika ati igbimọ lori eto eda eniyan ni agbara lati gbọ awon ariyanjiyan ti o jomọ itumọ iwe ilanan yii ati pe o waye lati inu ohun elo re tabi imuse re.

Gba nipase igba deede keji ti ipejọ ti isokan.

Maputo, le 11 juillet 2003.

Apapọ awọn obinrin fun itẹsiwaju ni ifọwọsowọpọ pẹlu SIDA
sini pasẹ EQUALITY NOW fun imuṣe Eto Iwe MAPUTO.

